

Monumentenwandeling in Purmerend

11 september 2010

Foto's: Gemeente Purmerend,
afdeling Communicatie.

De wandeling staat ook op
www.purmerend.nl.

Start:

Purmerends Museum Kaasmarkt 20

Voormalig neo-renaissancistisch STADHUIS van Purmerend, gebouwd in de jaren 1911-1912 naar ontwerp van architect Jan Stuyt, die in 1868 te Purmerend geboren was, in samenwerking met stadsarchitect W. Postema.

Het gebouw vervangt voorgangers op dezelfde plaats: de eerste bouw dateerde uit omstreeks 1591, welke in 1633 d.m.v. vijzels werd opgelicht en achteruit geplaatst (in die vorm is het gebouw bekend van een prent door Corn. Pronk uit 1727).

Grondig herstel werd uitgevoerd in 1764-66 en een verbouwing vond plaats in 1845-

46, waarbij het uiterlijk wijzigde van renaissancistisch naar neo-classicistisch. De stedenbouwkundige situatie is opmerkelijk: aan de 14de-eeuwse wegenkruising in de stadskern, tevens sinds de 17de eeuw kaasmarkt, in samenhang met de waag en voornaamste stadskerk, die in huidige vorm alle uit 19de en vroege 20ste eeuw stammen. Sinds ongeveer 10 jaar heeft het gebouw zijn functie van stadhuis verloren.

Het voormalige stadhuis is gebouwd op rechthoekige plattegrond en bestaat uit een begane grond, bel-etage en kapverdieping met de nok evenwijdig aan de rooilijn van de Kaasmarkt. Het werd opgetrokken in machinale baksteen (gemetseld in kruisverband) met decoratieve toepassing van zandsteen voor sluitstenen, bij de vensters, op de hoeken en in de geveltoppen.

De voorgevel (zuid) aan de Kaasmarkt wordt gedomineerd door de excentrisch geplaatste ingangspartij, bestaande uit een bordes met een opgang aan beide zijden, een in zandsteen uitgevoerd portaal (pilasters,

fronton, relief met allegorie op goed bestuur) en bekronende trapgevel voorzien van spekbanden, venster en schildhoudende leeuw op de top. De borstwering van het bordes heeft twee schildhoudende leeuwen met het oude en latere (huidige) stadswapen van Purmerend. Naast de ingang zijn twee gevellantaarns aangebracht. In alle gevels zijn kruisvensters aangebracht, bezet met groen en wit glas-in-lood; de begane grond-vensters hebben luiken voor de beweegbare delen.

De linker en rechterzijgevel (west en oost) zijn vrijwel gelijk, voorzien van vensters en een trapgevel als aan voorzijde met op de westelijke top de schoorsteen. In de achtergevel (noord) zijn wijzigingen aangebracht o.m. voor een lift.

Het zadeldak tussen de trapgevels is gedekt met leien en heeft een achthoekige klokketoren met uurwerk (1883, Ed. Korfhage, Buer Dtsl.), carillon en peervormige bekroning.

De oorspronkelijke schoorsteen op de nok werd verwijderd. Van het interieur is de indeling in raadzaal en burgemeesterskamer gehandhaafd. Genoemd dienen verder het glas-in-loodraam in de hal, vervaardigd door de kunstnijvere Jac. Jongert uit 1912, en enkele stenen consoles van de torenonderbouw, die mogelijk afkomstig zijn uit het eerdere stadhuis.

Het voormalige stadhuis is van algemeen belang uit architectuurhistorisch oogpunt als neo-renaissancistisch voorbeeld naar een oudere voorganger, ontworpen door Jan Stuyt. Van ensemblewaarde is het stadhuis vanwege de prominente en historische plaats in het centrum van de stad.

1. Kaasmarkt 16

Voormalige KAASWAAG in neo-renaïssancistische vormgeving gebouwd in 1882-1883 door stadsarchitect P. Mager op de plaats van een eerdere kaas- en boterwaag, en (voor 1742) van de stadsboterwaag.

Het huidige gebouw ligt enige meters teruggeschoven ten opzichte van de oorspronkelijke waag, zoals ook het naastgelegen stadhuis ten opzichte van diens voorganger. Het centrale stadsplein en

wegenkruis, Kaasmarkt genoemd naar de belangrijkste functie, werd daarmee ruimer.

In 1884 werd op de verdieping de tekenschool gevestigd en aan de zuidzijde van het gebouw de stoombrandspuit. Het torenuurwerk uit 1883 (door Ed. Korfhage, te Buer Dtsl.) werd in 1913 op het nieuwgebouwde stadhuis geplaatst.

De voormalige kaaswaag is gebouwd op rechthoekige plattegrond en bestaat uit twee bouwlagen en kapverdieping met de nok evenwijdig aan de rooilijn. De voorgevel (west) heeft zes traveeën.

De benedenzone is bekleed met hardsteenplaten met rustica-indeling. De drie brede vensteropeningen met de sluitstenen 'Anno' '1883' en een weegschaal, waren oorspronkelijk de deuropeningen van de waag.

De verdieping werd uitgevoerd met metselwerk in kruisverband van rode machinale baksteen met rond en tussen de vensters decoratie van (profiel)banden in gele machinale baksteen.

De decoratieve boognissen boven de vensters en de kruisvensterindeling zijn uitgevoerd in natuursteen.

De linker hoektravee werd verbijzonderd met een inzwenkende geveltop, rond venster en houten frontonbekroning.

De middelste van de vijf andere traveeën heeft op de verdieping iets uitspringend metselwerk onder de klokkestoel.

De linkerzijgevel (noord) is een blinde vanwege een eerdere belending. De rechterzijgevel (zuid) van één travee heeft twee natuursteeninscripties boven de openingen (voormalige deuropeningen): 'brandspuit' en 'teekenschool', een verdieping venster en wordt bekroond door een geveltop als links aan de voorgevel.

De achtergevel (oost) is gewijzigd; de vensteropeningen werden dichtgemetseld. Rondom loopt een houten goot met geprofileerde lijst. De nok van het zadeldak knikt op het noorden om naar de geveltop en is gedekt met geglazuurde Friese golfpannen.

Boven de middeningang bevindt zich een houten klokkestoel met in de onderbouw het stadswapen van Purmerend.

De voormalige kaaswaag is van algemeen belang uit architectuurhistorisch oogpunt als typologisch goed voorbeeld van een 19de-eeuws waaggebouw. Verder is het gebouw van ensemblewaarde vanwege de stedenbouwkundige plaatsing en de neo-renaïssance vormgeving. Cultuur- en sociaalhistorisch is de waag van waarde vanwege de voorname, eeuwenoude functie voor de stad en het omliggende gebied.

2. Kaasmarkt 15

Grote Kerk der Nederlands Hervormde Gemeente, gebouwd 1851-1853 door W.A. Scholten ter plaatse van de in 1850 afgebroken laat-gotische kerk.

Bakstenen gebouw, bestaande uit een achthoekige middenruimte, omgeven door een smalle omliggende met aan vier zijden rechthoekige en aan de vier overblijvende zijden

vijfhoekige kapellen.

Rondboogvensters en -friezen, toepassing van terra-cotta en banden van gekleurde baksteen. Houten koepeltorentje op het tentdak.

Het gepleisterde interieur heeft een in 1863 door een stucadoor Hersteijn uit Amsterdam aangebrachte stucdecoratie in late Empire-vormen. Houten overkapping met korbelen en muurstijlen op consoles. Karakteristiek en vroeg voorbeeld van het eclecticisme zoals dat rond het midden van de 19e eeuw ontstond, met motieven o.m. uit het romaans en de vroege Noord-Italiaanse renaissance.

Tot de inventaris behoren: Zeskantige eiken preekstoel uit 1643; koperen doopboog en koperen voorzangerslezenaar met stadswapen, derde kwart 17e eeuw, die omstreeks 1963 op een 18e eeuwse bluster is geplaatst.

a. Hoofdorgel: Orgel met Hoofdwerk, Borstwerk, Rugwerk en vrij Pedaal, in 1742 gemaakt door R. Garrels.

b. Orgel met Hoofdwerk en Nevenwerk, in 1865 gemaakt door C.G.F. Witte voor de Doopsgezinde Kerk te Purmerend, in 1989 overgeplaatst naar de Koepelkerk.

Wit- en zwartmarmeren epitaaf voor Frederik en Ventidius Riccen en Catharina Muylwijck, derde kwart 17e eeuw; wit-marmeren grafmonument; in de kerk gevonden doch nog niet vast aangebracht; gesneden bekroning met stadswapen, waarschijnlijk afkomstig van een herenbank, eerste kwart 18e eeuw.

De vloer van de kerk bestaat voor een groot deel uit zerken, afkomstig uit de in 1850 afgebroken kerk.

3. Padjedijk 1

Gemeentelijk monument. Winkelpand. Ontworpen door Jacobus Volkert Lankelma, architect te Purmerend in opdracht van Jan Prins Pz., handelaar in groente en sterke drank te Purmerend. Gebouwd in 1895.

Hoekpand van twee bouwlagen onder een mansardedak met de noklijn evenwijdig aan de Gedempte Singelgracht. Het onderste dakvlak van het linkerzijdschild is gedekt met gesmoorde tuiles du nord. Op de

overige dakvlakken liggen gesmoorde platte pannen van een zeldzaam type. De buitenmuren zijn boven een gepleisterde sokkel gemetseld in rode machinale waalsteen in kruisverband (het snijvoegwerk is platvol vernieuwd).

Het metselwerk wordt verlevendigd door gepleisterde banden. Ter hoogte van de verdiepingsvloer bevindt zich een cordonlijst. Het bovenste gedeelte van de door een lijstgoot op gemetselde consoles afgesloten linkerzij- en voorgevel is in overstand gemetseld boven een segmentboogfries rustend op afwisselend een (of twee) voluutconsole(s) en een console in de vorm van een vrouwenkopje. De laatste fungeert tevens als sluitsteen voor de segmentbogen boven de verdiepingsvensters. De segmentbogen hebben gepleisterde aanzetstenen. In de terugliggende boogvelden onder de segmentbogen bevindt zich diagonaal siermetselwerk van rode en gele baksteen.

De schuifvensters waren oorspronkelijk voorzien van T-ramen. De voorgevel (NO) heeft een winkelpui met een binnen het bestaande deurkozijn vernieuwde winkel deur tussen twee door rijke pilasters geflankeerde etalagevensters waaronder een rij diamantkoppen. De pilasters dragen een hoofdgestel waarvan het fries eveneens verfraaid is met diamantkoppen.

Op de eerste verdieping bevinden zich drie schuifvensters. De afgeschuinde hoek links heeft ter hoogte van de begane grond een door pilasters geflankeerd vast raam. Beide pilasters dragen een rijke voluutconsole met een voorzijde in de vorm van een leeuwenkop. Op de consoles rust een balkon met een balustrade waarvan de vierkante en zich verjongende hoekpijlers rondom gedecoreerd zijn met een kussenmotief.

Het balkon is toegankelijk via een glasdeur met bovenlicht. Bovenaan de afgeschuinde hoek bevindt zich een gemetselde dakopbouw met een stolpraam (vroeger een dubbele balkondeur) en een versoberde halfronde gevelbeëindiging bekroond door een toppilaster.

De aan de Gedempte Singelgracht gelegen linkerzijgevel (NW) is van links naar rechts voorzien van een klein dichtgezet venster, een dichtgetimmerde deuropening, drie vernieuwde ramen, een dito deur, en een vierde raam. De eerste verdieping telt zes schuifvensters. Op het linkerzij schild staat rechts van het midden een gemetselde dakopbouw als boven de afgeschuinde hoek. De rechterzij- en achtergevel worden door de omringende bebouwing grotendeels aan het oog onttrokken.

Het pand is van algemeen belang uit architectuurhistorisch en cultuurhistorisch oogpunt als grotendeels gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een neorenaissance winkelpand uit het laatste kwart van de 19de eeuw.

Daarnaast heeft het pand stedenbouwkundige waarde vanwege de beeldbepalende ligging op de hoek van het Padjedijk en de Gedempte Singelgracht en in de zichttas van de Neckerdijk.

4. Gedempte Singelgracht 29

5. Gevelreklame Kromme Steeg

Gemeentelijk monument. Werkplaats met bovenwoning, in het linker gedeelte van de begane grond was vroeger een sigarenwinkeltje gevestigd.

Gebouwd vermoedelijk omstreeks 1884 (in de kadastrale registers is sprake van een herbouw in het dienstjaar 1885); onderpui: circa 1930; gevelreclame: XIXd of XXA.

Breed en ondiep hoekpand van twee bouwlagen onder een afgeplat schilddak met een driehoekig plat en een dekking van rode verbeterde Hollandse pannen. Halverwege het voorschild staat een dakkapel met een vierruits stolpraam en een plat dak. De voor- en linkerzijgevel worden bovenaan afgesloten door een hoofdgestel waarvan de kroonlijst vervangen is door een bakgoot.

De gerende voorgevel (NW) heeft een onderpui gemetseld in gele (onderaan rode) machinale waalsteen in kruisverband met snijvoeg. Hierin bevindt zich links een (nieuwe) paneeldeur met tweeruits bovenlicht waarnaast een flankerend schuifvenster met vierruits bovenlicht, in het midden drie gekoppelde schuiframen met drierruits bovenlicht, en rechts een paneeldeur die voorzien is van een raampje en een tweeruits bovenlicht en aan de linkerzijde geflankeerd wordt door een schuifvenster met drierruits bovenlicht. De bovengevel is opgetrokken in rode machinale baksteen ijsselformaat in kruisverband met snijvoeg en telt vijf zesruits schuifvensters waaronder een cordonlijst en een gecementeerde band. Alle bovenlichten in de voorgevel zijn voorzien van glas in lood (XXb).

De in de jaren '80 met rabatdelen beklede rechterzijgevel (ZW) heeft op de begane grond van links naar rechts een draairaampje, een moderne deur en

een dito vast raam met middenstijl. Op de eerste verdieping bevinden zich twee stolpramen met drieruits bovenlicht en een draairaampje (links). De achtergevel (ZO) wordt door de naastgelegen voormalige sigarenfabriek aan het oog onttrokken.

De aan de **Kromme Steeg** gelegen smalle linkerzijgevel (NO) is geblokt gepleisterd en heeft bovenin de begane grond en de eerste verdieping een schootanker. Ter hoogte van de eerste verdieping is over de volle breedte een gevelreclame geschilderd met een lichtgroene omranding waarin ruitmotieven, van linksonder naar rechtsboven een oranje band waarop in zwartomrande gele letters de firmanaam 'BATTEM 'S', linksboven in vette zwarte letters 'THEE' en rechts 'KOFFIE' met daaronder in zwarte letters de tekst 'en CACAO Altijd Best !!'

Het pand is van algemeen belang uit cultuurhistorisch en architectuurhistorisch oogpunt als merendeels gaaf bewaard gebleven woonhuis uit het laatste kwart van de 19de eeuw met een geschilderde gevelreclame uit het laatste kwart van de 19de of de eerste helft van de 20ste eeuw. Vanwege de gevelreclame heeft het pand tevens zeldzaamheidswaarde.

6. Zeven stegen

Zo worden de vele steegjes vanaf de Krommesteeg achter de Padjedijk door Purmerenders genoemd.

7. Peperstraat 26

Gemeentelijk monument. Apotheek met bovenwoning. Huidige functie: winkel. Gebouwd in 1892 in opdracht van K. van Giffen, apotheker te Purmerend.

Breed winkelpand met een nagenoeg rechthoekige plattegrond, twee bouwlagen en een zadeldak met achterschild.

Het dak heeft de noklijn haaks op de straat en is gedekt met rode Hollandse pannen. De buitengevels zijn gemetseld in rode machinale waalsteen in kruisverband met snijvoeg.

De nagenoeg symmetrische voorgevel (ZO) heeft op de begane grond drie schuifvensters en links een winkeldeur. De drie tussenliggende muurdammen zijn elk voorzien van twee smalle pilasters, de linker en rechter muurdam van één brede pilaster. Boven de vensters en de deur bevindt zich een liggend spaarveld waarin vier keperbogen met een sluitsteen in de vorm van een

fantasiekop. Van de laatstgenoemde hebben de middelste twee de voor een apothekers toepasselijke vorm van een gaper.

Ter hoogte van de verdiepingvloer bevinden zich drie rozetankers. De eerste verdieping telt vier schuifvensters waarboven korfbogen met een sluitsteen in de vorm van een monstertop die een ionisch kapiteel torst. Boven de sluitstenen loopt een tandlijst en ter hoogte van de wisseldorpels van de verdiepingvensters zijn de muurdammen voorzien van een blok, en de middelste drie verfraaid met rolwerk.

De driehoekige geveltop wordt in drieën geleed door vier pilasters die voorzien zijn van verdiepte panelen, boven de deklijst uitsteken en bekroond worden door een vaas (de buitenste twee) of een sierbol. Onder de deklijst loopt een klimmend fries. Tussen de door een band gekoppelde en door voluten geflankeerde middelste twee pilasters bevinden zich twee zoldervensters, elk voorzien van twee openslaande ramen. De strekken boven de zoldervensters hebben gepleisterde of natuurstenen sluit- en aanzetstenen (thans evenals de hele voorgevel geschilderd). Boven de genoemde band bevindt zich links een steen met "ANNO" en rechts een jaartalsteen "1892". De toppilaster bovenin de gevel rust op een console in de vorm van een monstertop en wordt bekroond door een schaal. Onder alle vensters in de voorgevel loopt een waterlijst van profielsteen.

De rechterzijgevel (NO) heeft in het midden van de eerste verdieping twee zesruits schuifvensters, ter hoogte van de zoldervloer schootankers, en bovenaan een bakgoot rustend op klossen waaronder getrap uitgemetselde consoles.

In de door het buurpand grotendeels aan het oog onttrokken linkerzijgevel (ZW) bevindt zich halverwege de eerste verdieping een stolpraam. De achterste helft van deze gevel springt enigszins terug.

De achtergevel (NW) telt op de eerste verdieping drie zesruits schuifvensters (in het onderraam van het middelste venster ontbreken de roeden) en is voorzien van schootankers ter hoogte van de zoldervloer. Bovenaan de achtergevel bevindt zich een bakgoot op ijzeren beugels.

Het pand is van algemeen belang als grotendeels gaaf bewaard gebleven winkelpand uit het laatste kwart van de 19de eeuw met een rijke voorgevel in neorenaissancestijl.

8. Peperstraat 18

Gemeentelijk monument. Woonhuis. Sinds 1932 winkel met bovenwoning. Ontworpen door gemeentearchitect Jb. Faber in opdracht van H.G. Oud Pz. Datering: 1900.

Het pand heeft een rechthoekige plattegrond en telt twee bouwlagen en een zolderverdieping voorzien van een plat dak en een voor- en achterschild gedekt met respectievelijk bruinegeglazuurde muldenpannen en zwarte geglazuurde Hollandse pannen.

De voorgevel (ZO) is boven een hardstenen plint opgetrokken in orangerode verblendsteen in staand verband met snijvoeg. Het metselwerk

wordt verlevendigd door koppen van oranjegele verblendsteen in de risalerende muurdammen. De laatste zijn bovenin de begane grond voorzien van gotisch aandoende consoles en ter hoogte van de eerste verdieping van afgeschuinde hoeken.

Links op de begane grond bevindt zich een winkel deur waarboven achtereenvolgens een houten luifel afgehangen aan een smeedijzeren staaf met siermotief, een drieruits bovenlicht, een latei van afwisselend kraagsteentjes en gele verblendsteen, en een boogvulling van gele en orangerode verblendsteen.

De deur heeft een deuromlijsting van oranjegele profielsteen die bovenaan afgesloten wordt door een segmentboog. Rechts van de winkel deur bevindt zich een (oorspronkelijk driedelig) liggend venster waarboven een aan twee staven als genoemd afgehangen rechthoekige luifel en een driedelig bovenlicht bestaande uit een vierruits raam tussen tweeruits ramen.

Onderin de muurdam tussen de deur en het venster is een hardstenen eerste steen ingemetseld met in opvallende letters de volgende tekst: "DE EERSTE STEEN/ GELEGD DOOR/ G.K. OUD HZ./ OUD 5 JAAR/12 MEI 1900". De eerste verdieping heeft links een schuifvenster met een vieruits bovenlicht en een omlijsting als rond de winkel deur, en rechts een driezijdige erker met een

borstwering van vakwerk, hierop een middenraam met drieruits bovenlicht en ter weerszijden een smaller zijraam met tweeruits bovenlicht, en bovenaan een lijstgoot op geprofileerde klossen.

Boven de erker bevindt zich een lage, enigszins risalerende topgevel waarin een driedelig zoldervenster voorzien van een vast raam tussen openslaande zijramen. Het overstekende zadeldak boven de topgevel snijdt haaks in op het voorschild. Links van de topgevel heeft het voorschild een ruim overstek rustend op drie balken met geprofileerde uiteinden. De muurdam links hiervan steekt boven het dakoverstek uit. Zowel het linker verdiepingsvenster als het venster op de begane grond is voorzien van een hardstenen lekdorpel. De roeden in alle bovenlichten van de voorgevel zijn bewerkt in de vorm van een kolonet.

De zijgevels worden door de buurpanden aan het oog onttrokken. De achtergevel (NW) is opgetrokken in rode machinale waalsteen in kruisverband met snijvoeg en op de begane grond voorzien van een ondiepe serre met plat dak. Hierin bevindt zich een door zijlichten met tweeruits bovenlicht geflankeerd stolpraam waarboven een zesruits bovenlicht.

De eerste verdieping heeft links een vernieuwde dubbele balkondeur met dezelfde zij- en bovenlichten en daarboven een segmentboog en boogvulling van oranje- en gele verblendsteen.

Rechts is de eerste verdieping voorzien van twee driedelige glas-in-loodramen boven elkaar met daartussen siermetselwerk van oranje- en gele verblendsteen. De achtergevel wordt afgesloten door een tussen uitgemetselde hoekpilasters aangebrachte lijstgoot rustend op kwartronde gootklossen waaronder uitkragende verblendsteentjes.

Het pand is van algemeen belang uit architectuur- en cultuurhistorisch oogpunt als grotendeels gaaf bewaard gebleven woonhuis uit 1900, opgetrokken in chaletstijl. Tevens is het pand van belang als karakteristiek werk uit het oeuvre van gemeentearchitect Jb. Faber.

9. Peperstraat 4 / 4a/b

Gemeentelijk monument. Bankkantoor met bovenwoning, XIXd.

Pand van twee bouwlagen met een rechthoekige plattegrond en boven het voorste gedeelte een afgeplat schilddak waarvan het voorschild gedekt is met leien (op de zijschilden liggen thans shingles). De achterste helft van het pand heeft een mansarddak met een dekking van rode OVH-pannen.

De symmetrische voorgevel (ZO) is boven een hardstenen plint opgetrokken in rode machinale waalsteen in kruisverband (begane grond) en halfsteens verband (1e verdieping). De rode baksteen wordt afgewisseld met accenten in contrasterende natuursteen, onder meer rond de vensters en deuren.

In de halfsteens bovengevel bevinden zich twee rijen van vier rozetankers. De begane grond heeft links en rechts een rondboogvenster en in het midden een rijke neorenaissance deuromlijsting (waarachter thans een portiek) bestaande uit gecanneleerde pilasters verfraaid met rolwerk en wortels. De rondbogen boven de benedervensters zijn voorzien van drie diamantkoppen. Onder beide vensters bevindt zich een hardstenen lekdorpel die zich als cordonlijst over de gevel uitstrekt en een groenmarmere paneel omgeven door een koppenlaag.

Het kleine bovenlicht boven de deuropening is voorzien van geel, lichtblauw en rood glas in lood en wordt geflankeerd door lisenen en voluutvormige wangen en bekroond door een driehoekig fronton met ter weerszijden een kleine sierbol.

De begane grond wordt afgesloten door een cordonlijst. De eerste verdieping heeft een middenrisaliet waarin een dubbele glasdeur met bovenlicht. Boven dit raam bevindt zich een latei en een liggend spaarveld met rolwerk. De balkondeur gaf toegang tot een klein balkon dat naderhand vervangen is door een Frans balkon.

Links en rechts is de verdieping voorzien van een op een blinde balustrade geplaatst T-venster waarboven een rondboog voorzien van sluit- en aanzetstenen met diamantkop. De handlijst van de blinde balustrades zet zich als cordonlijst voort. De eerste verdieping wordt afgesloten door een omlijst fries van rode waalsteen in halfsteens verband waarboven een houten lijstgoot die evenals het fries ter plaatse van de middenrisaliet verkropt is. De middenrisaliet wordt bekroond door een dakkapel met een door pilasters en geprofileerde wangen geflankeerd stolpraam waarboven een driehoekig fronton.

De zijgevels worden door de buurpanden grotendeels aan het oog onttrokken. De achtergevel (NW) is uitgevoerd als een gebroken topgevel van rode machinale waalsteen in kruisverband met snijvoeg. Zowel ter hoogte van de eerste verdieping als de zolder bevindt zich een samengesteld driedelig venster. De begane grond wordt door een latere aanbouw geheel aan het oog onttrokken.

Het pand is van algemeen belang uit architectuur- cultuurhistorisch oogpunt als grotendeels gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een klein bankgebouw uit het laatste kwart van de 19de eeuw opgetrokken in neorenaissancestijl.

10. Bierkade 7, 8, 9, 10, 11

Deze panden aan de Bierkade zijn al veel eerder gebouwd dan in de 19e eeuw.

Vanwege het monumentale uiterlijk hebben ze door de eeuwen heen het gezicht van de Bierkade bepaald.

Bierkade 7 - Rijksmonument. Huis met door een fronton bekroonde puntgevel, XVIIIa. Ingang met bovenlicht in pilasteromlijsting. Pui verder gewijzigd.

Bierkade 8 - Rijksmonument. Huis met gepleisterde lijstgevel, XIX. Ingang met bovenlicht in pilasteromlijsting. Stoep met ijzeren balustrade.

Bierkade 9 - Rijksmonument. Huis, XVII, met hoog door een schilddak afgedekt voorgedeelte voorzien van een lijstgevel in Lodewijk XVI-stijl. Gebeeldhouwde hardstenen plint. Ingang met bovenlicht in een pilasteromlijsting met zijlichten en een gebeeldhouwd fries.

Stoep met ijzeren balustrade. In de gang Lodewijk XIV stucwerk. In de voorkamer een marmeren schoorsteenmantel en een eenvoudig versierd houten plafond, XVIIIc. In de achterkamer een Lodewijk XVI schoorsteenmantel met twee wapenschilden en initialen.

Bierkade 10 - Rijksmonument. Huis met door een fronton bekroonde puntgevel, XVIII B. Ingang met bovenlicht in pilasteromlijsting.

Bierkade 11 - Rijksmonument. Huis met ondiepe voorbouw, XVIIIc, voorzien van lijstgevel in Lodewijk XV-stijl. Gebeeldhouwde natuurstenen plint en een rijke ingangsomlijsting, gecombineerd met de vensteromlijsting erboven. Deur XIXa. Snijraam, XVIIIc.

11. Bierkade 1 / Houttuinen 1-5

Gemeentelijk monument. Woonhuis, vermoedelijk uit 1876: op 9 augustus van dat jaar verzocht metselaar Jb. de Vries om op zijn onbebouwde grond op de hoek van de Bierkade en de Houttuinen een nieuw huis te mogen bouwen.

Vrijstaand pand van twee bouwlagen op een rechthoekige plattegrond en onder een zadeldak met voorschild en de noklijn haaks op de Bierkade. Op het voorschild, het linkerdakschild en het voorste gedeelte van het rechterdakschild liggen zwarte geglazuurde Hollandse pannen; de achterste helft van het rechterdakschild is gedekt met rode Hollandse pannen.

De achter- en zijgevels zijn opgetrokken in rode waalsteen in kruisverband (begane grond) of halfsteens verband (eerste verdieping) en voorzien van schootankers ter hoogte van de verdiepings- en zoldervloer. Van de rechterzijgevel is de linker helft gemetseld in handvormsteen en de rechter helft, evenals de achtergevel, in machinale baksteen. Bovenaan de zijgevels bevindt zich een bakgoot.

De voorgevel (ZW) is onderaan gecementeerd en daarboven gemetseld in rode machinale baksteen (formaat circa 17 x 3,5 cm) in kruisverband met snijvoeg. De twee schuifvensters met drieruits bovenlichten op de begane grond zijn in 1982 vervangen door zesruits schuifvensters. Rechts bevindt zich een uit de Rijk afkomstige kussendeur met bovenlicht (oorspronkelijk een paneeldeur met gietijzeren deurrooster). De eerste verdieping telt drie zesruits schuifvensters. De voorgevel wordt afgesloten door een hoofdgewel waarboven een dakkapel voorzien van een plat dak met omgaande lijst en een vierruits stolpraam (vroeger een schuifvenster).

De aan de Beemsterringvaart grenzende linkerzijgevel (NW) heeft thans rechts zowel op de parterre als de eerste verdieping een zesruits schuifvenster. Linksboven bevinden zich nog twee van dergelijke vensters. Tegen het midden van de gevel bevond zich vroeger een houten boothuis en sinds omstreeks 1989 een "luchthuis". Ter weerszijden hiervan is de begane grond voorzien van een hoog in de gevel geplaatst liggend drieruits venster. De eerste verdieping heeft rechts van het luchthuis een vierruits venster. In de rechterzijgevel (ZO) bevindt zich rechts een dichtgezette deuropening en links hiervan een schuifvenster met drieruits bovenlicht. De drie deuren op de begane grond zijn niet oorspronkelijk. De eerste verdieping telt thans vijf zesruits schuifvensters.

De als tuitgevel uitgevoerde achtergevel (NO) heeft in het midden van de begane grond een vernieuwde ingang, op de eerste verdieping twee kleine vensters en ter hoogte van de zolder een stolpraam.

Het pand is van algemeen belang uit architectuur- en cultuurhistorisch oogpunt als merendeels gaaf bewaard gebleven woonhuis dat in zijn huidige vorm dateert uit de tweede helft van de 19de eeuw. Tevens heeft het pand stedenbouwkundige waarde door de beeldbepalende ligging aan de Beemsterringvaart.

12. Houttuinen 11-13

Gemeentelijk monument. Het Witte Huis. Oorspronkelijke functie: stadswerf met architectswoning; van 1921 tot 1957 landbouwhuishoudschool; in 1957 verbouwd tot muziekzaal en woning voor de badmeester. Ontworpen door vermoedelijk stadsarchitect Willem Antonie Scholten (tevens eerste bewoner).

Gebouwd in 1842 door de Purmerender timmerman Jacob Eisenberger in opdracht van "Heeren Burgemeester en Wethouders der Stad Purmerende".

Op H-vormige plattegrond gebouwd pand bestaande uit een rechthoekig middendeel van één bouwlaag tussen risalerende hoekpartijen van twee bouwlagen. Alle drie bouwdeelen zijn voorzien van een flauwhellend zadeldak met ruim overstek op geprofileerde klossen. De daken van de hoekpartijen hebben de noklijn haaks op de Houttuinen en een dekking van rode Hollandse pannen; het met zwarte geglazuurde Hollandse pannen gedekte dak boven het middendeel heeft de noklijn evenwijdig aan de Houttuinen. De buitengevels zijn witgepleisterd en voorzien van een plint.

In beide langsijden van het middendeel bevinden zich vijf rondbogvormige muuropeningen (waarin oorspronkelijk dubbele paneeldeuren met halfronde bovenlichten en sinds 1937 stalen vensters).

De kopse gevels van de hoekpartijen waren oorspronkelijk voorzien van een zesruits schuifvenster op de begane grond,

een vierruits schuifvenster op de eerste verdieping, en ter hoogte van de zolder een laag segmentboogvormig venster. In de kopgevels van de zuidwestelijke hoekpartij bevindt zich nog een dito verdieping- en zoldervloer. De aan de Beemsterringvaart gelegen noordwestgevel van de zuidwestelijke hoekpartij heeft op de begane grond thans echter twee zesruits schuifvensters.

Onder het zesruits schuifvenster in de zuidoostgevel bevindt zich een hardstenen eerste steen met de volgende tekst "OP DEN 27 JULIJ 1842 / IS DE EERSTE STEEN GELEGD / DOOR / KLAAS PAUW, / OUD 6 JAAR EN 9 MAANDEN".

De vensters in de noordoostelijke hoekpartij zijn met uitzondering van het zesruits schuifvenster beneden in de noordwestgevel naderhand dichtgezet. De kopgevels worden afgesloten door rechte windveren die onderaan voorzien zijn van een sierplankje met middenboven en -onder een driepuntige ster.

In de zuidwestgevel bevindt zich rechts een zesruits schuifvenster, in het midden een vernieuwde deur met tweeruits bovenlicht en links hiervan een klein venster. De eerste verdieping telt drie vierruits schuifvensters (het middelste venster had vroeger een halfrond bovenlicht). De noordoostgevel wordt door een latere aanbouw grotendeels aan het oog onttrokken.

Het pand is van algemeen belang uit architectuur- en cultuurhistorisch oogpunt als merendeels gaaf bewaard gebleven stadswerf annex architectectswoning uit het tweede kwart van de 19de eeuw, opgetrokken in neoclassicistische stijl. Tevens heeft het gebouw stedenbouwkundige waarde vanwege de beeldbepalende ligging aan de Beemsterringvaart.

13. Whereplantsoen 4

**Gemeentelijk monument.
Tuinhuisje op het achtererf van
Bierkade 6. Datering: XIXB.**

Op rechthoekig grondplan opgetrokken tuinhuisje van één bouwlaag onder een met rode Hollandse pannen gedekt zadeldak met achterschild en de noklijn haaks op de weg.

De voorgevel (NO) is uitgevoerd als topgevel, gemetseld in rode handvormsteen ijsselformaat in halfsteens verband met snijvoeg, en voorzien van twee gekoppelde zesruits schuifvensters.

Een opgeklampte deur met tweeruits bovenlicht links hiervan geeft toegang tot de achterliggende steeg die bestraat is met ijsselsteentjes en uitmondt in de achtertuintuin van Bierkade 6. De begane grond wordt afgesloten door een kroonlijst waaronder drie paar s-vormige sierconsoles.

Middenboven bevindt zich een rondvenster waarin een bloemvormig luik. De door een makelaar bekroonde topgevel heeft rechte windveren met paneelindeling en een accoladevormige onderrand.

De aan de steeg gelegen linkerzijgevel (NW) is opgetrokken in bruingele handvormsteen (formaat 22,5 x 5 cm) in halfsteens verband met snijvoeg (de voegen zijn thans grotendeels verwijderd). Bovenaan deze gesloten gevel bevindt zich een (asbestcementen) mastgoot op geprofileerde gootklampen. Het linker gedeelte van de gevel is evenals de achtergevel naderhand vernieuwd in oranjerode verblendsteen. Halverwege het linkerdakschild staat een naderhand geplaatste schoorsteen van rode machinale ijsselsteen.

Het pandje is van algemeen belang uit cultuurhistorisch oogpunt als gaaf bewaard gebleven tuinhuisje uit de tweede helft van de 19de eeuw.

14. Whereplantoen 16

Gemeentelijk monument.
St. Catharinaschool. Oorspr.
functie: r.-k. meisjesschool.

Ontworpen door
Architectenbureau S.B. van
Sante te Zaandam, in opdracht
van het R.K. Parochiaal Arm- en
Weezenbestuur. Datering: 1937;
in 1953 werd de bestaande
zesklassige school uitgebreid

met een in dezelfde architectuur vormgegeven zevende lokaal rechts op de eerste verdieping. (Architectenbureau N.H. Oudejans te Purmerend). Op rechthoekig grondplan opgetrokken schoolgebouw van twee bouwlagen onder een met rode verbeterde Hollandse pannen gedekt schilddak met overstek en de noklijn evenwijdig aan het Whereplantoen. De buitengevels zijn opgetrokken in rode machinale waalsteen in noords verband met terugliggende voeg. Op de nok staat op enige afstand van het linker nokeinde een vierkante schoorsteen van dito baksteen in halfsteens verband afgedekt met een dekplaat van uitgewassen grindbeton.

De voorgevel (NO) heeft op geringe afstand van de linker hoek een risalerende topgevel onder een in het hoofddak snijdend zadeldak waarop hetzelfde type dakpan. In deze risaliet bevindt zich op de begane grond een terugliggende en door vierruits zijlichten geflankeerde dubbele deur met in elke deurhelft twee ramen boven elkaar.

Boven de ingang is de risalerende topgevel voorzien van een houten luifel, drie gekoppelde zesruits bovenlichten en een opliggend betonnen kruis. In het midden van de eerste verdieping bevindt zich een liggend zesruits venster en ter hoogte van de zolder een klein rondvenster. Rechts van de risalerende ingangspartij telt de voorgevel zowel op de begane grond als de eerste verdieping drie samengestelde vensters met ter weerszijden van elk venster een smal valraam.

De samengestelde vensters zijn voorzien van een liggend zesruits middenraam geflankeerd door tweedelige zijramen waarvan het bovenraam uitgevoerd is als valraam.

Links heeft de voorgevel op de begane grond een smal valraam en op de eerste verdieping een vierruits rondvenster.

In de rechterzijgevel (NW) bevindt zich links zowel op de parterre als de eerste verdieping een achtruits liggend venster. De linkerzijgevel (ZO) heeft links op beide bouwlagen drie gekoppelde vierruits vensters (op de b.g. met geel glas). Rechts is de linkerzijgevel voorzien van een rond vierruits keldervenster en op de eerste verdieping van een driezijdig, twintigruits oriel ter hoogte van het trappenhuis.

De achtergevel (ZW) heeft rechts een samengesteld venster waarin een driedelig onderraam met daarboven twee vierruits stalen tuimelramen. Links van dit venster bevindt zich een via een stoep van rode waalsteen bereikbare deur waarin drie staande ramen en waarboven een breder zesruits bovenlicht. Verder is de begane grond voorzien van drie brede samengestelde vensters bestaande uit een liggend onderraam geflankeerd door stolpramen en vier vierruits stalen bovenlichten (tuimelramen).

De eerste verdieping telt vier van dergelijke vensters. De hoekpenanten op de verdieping zijn hoger opgetrokken en evenals de schoorsteen afgedekt met een dekplaat van uitgewassen grindbeton.

Het schoolgebouw is van algemeen belang uit cultuur- en architectuurhistorisch oogpunt als gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een katholieke meisjesschool uit de jaren '30 van de 20ste eeuw.

15. Begraafplaats Overweersepolderdijk 24

Gemeentelijk monument. Kapel en toegangshek van de r.-k. begraafplaats.

De begraafplaats en de kapel zijn ontworpen door architect H.P. van den Aardweg te Purmerend in opdracht van R.C. Parochiaal Kerkbestuur van de H. Nicolaas; de bouw zou naar verluidt gefinancierd zijn door de familie

Brantjes. Datering: kapel: 1878 (de fundering dateert evenals de begraafplaats uit 1875); toegangshek vermoedelijk XXa.

Onderkelderde éénbeukige kapel met een driezijdige koorsluiting. De buitengevels zijn gemetseld in voor die tijd (1878) moderne roze kalkzandsteen waalformaat in kruisverband met zeer fijne stootvoegen en iets dikkere lintvoegen. Onderaan hebben de gevels een plint met een afgeschuinde bovenrand van grijsgeverfde kunststeen. De achter- en zijgevels worden bovenaan afgesloten door een boogfries waarboven twee uitkragende metsellagen, een dito rollaag en een lichtgeel geverfde houten lijstgoot. Op het dak liggen leien in Maasdekking.

De als puntgevel uitgevoerde symmetrische voorgevel (Z) is voorzien van hoeklisenen en wordt bekroond door een kruis. De deklijsten die de gevel afdekken kragen onderaan naar opzij uit boven een op een geprofileerde console rustende schouder. Het bovenste gedeelte van de voorgevel telt drie kruisvormige smeedijzeren muurankers en is in overstand gemetseld boven een klimmend boogfries rustend op vier driekwartzuiltjes die geplaatst zijn op geprofileerde consoles.

Ter hoogte van de laatste heeft de voorgevel een band bestaande uit een staande rollaag van witte kalkzandsteen. De twee middelste zuiltjes flankeren een tweelichtvenster met deelzuiltje waarboven een klein rondvenster. In het midden van de begane grond bevindt zich een door kwartzuilen geflankeerde opgeklampte dubbele deur met een halfrond bovenlicht waarin een rondvenster met kruisvormige roedenverdeling. De latei boven de deur zet

zich visueel voort in de witte kalksteenband ter weerszijden. De vijf kruismotieven in de voorgevel hebben een symbolische betekenis als verwijzing naar (de kruisdood van) Christus.

Beide zijgevels worden door vier steunberen in drie traveeën geleed met in elke travee een gietijzeren rondboogvenster. Onder de lekdorpels van de vensters loopt een band bestaande uit een rollaag van witte kalkzandsteen. Ter hoogte hiervan en bovenaan de plint hebben de steunberen een afwaterende versnijding uitgevoerd in kunststeen.

In de drie door vergelijkbare steunberen van elkaar gescheiden zijden van de achtergevel (N) bevindt zich eveneens een gietijzeren rondboogvenster. Ter hoogte van de kelder is de achtergevel geblokt gepleisterd en voorzien van een paneeldeur (het paneel ontbreekt thans) met ter weerszijden een klein venster.

Het interieur is nog grotendeels oorspronkelijk en onder meer voorzien van een meerkleurige tegelvloer, gepleisterde wanden met onder de vensters een cordonlijst waarop driekwartzuilen rusten die de gepleisterde kruisribgewelven dragen. Tegen de achterwand staat op een houten podium een altaar uit de bouwtijd. De kelder onder de kapel heeft een vloer bestraat met rode machinale waalsteen, gepleisterde wanden, en een plafond samengesteld uit ijzeren dwarsbalken waartussen gepleisterde troggewelven.

Het toegangshek bestaat uit een rijk vormgegeven dubbel smeedijzeren spijlenhek dat bekroond wordt door een kruis en afgehangen is aan gemetselde hekpijlers van rode machinale waalsteen in kruisverband met snijvoeg.

De door een in hetzelfde metselwerk uitgevoerd zijmuurtje met een klimmende ezelsrug geflankeerde hekpijlers hebben een opvallende ruitvormige dwarsdoorsnede die aansluit op het schuine verloop van de brug en de toegangsweg. De hekpijlers worden bekroond door een ruitvormige hardstenen deksteen in de vorm van een afgeplat schilddak. In de voorzijde van beide hekpijlers bevindt zich een kruismotief bestaande uit een ondiepe rondnis temidden van vier hardstenen "stralen". In de voorzijde van de twee zijmuurtjes zijn boven elkaar drie orangerode ruitvormige tegels gemetseld.

De kapel en het toegangshek op de r.-k. begraafplaats aan de Overweerse polderdijk zijn van algemeen belang uit architectuur- en cultuurhistorisch oogpunt als gaaf bewaard gebleven neoromaanse kapel uit de jaren '70 van de 19de eeuw en als gaaf bewaard en bijzonder vormgegeven begraafplaatshek uit de eerste helft van de 20ste eeuw.

Volg de Where, achter het oude Postkantoor, naar het Looiersplein

16. Purmersteenweg 9

**Rijksmonument
VILLA 'Houtheuvel', gebouwd
in 1879 naar ontwerp van
architect H.P. van den
Aardweg voor de
houthandelaar Jan Brantjes.**

Een gedeelte van de achterbouw is waarschijnlijk van oudere, mogelijk vroeg 19de-eeuwse oorsprong.

Het perceel is gesitueerd tussen de Purmersteenweg in het zuiden, vanouds de oostelijke uitvalsweg van Purmerend, en de waterloop de Where in het noorden.

De villa ligt op een geringe (kunstmatige) verhoging; op de terreinstrook ten oosten van de villa was tot 1927 de houthandel van de familie Brantjes gevestigd.

Villa Houtheuvel bestaat uit een hoofdbouw en daarachter twee kleinere massa's, onderling verbonden en alledrie onder eigen kap. De hoofdbouw bestaat uit het eigenlijke woongedeelte en is op rechthoekige plattegrond opgetrokken over twee bouwlagen en schilddak met de nok evenwijdig aan de Purmersteenweg.

De bakstenen gevels zijn witgepleisterd; de voorgevel is daarbij voorzien van een grove rustica-indeling en cordonlijsten, de oostelijke zijgevel van smallere rusticabanden.

De symmetrische voorgevel (zuid) van vijf assen heeft een centraal geplaatste ingang met hardstenen treden en een balkon op de verdieping met gedecoreerde omlijsting.

De verdiepingvensters hebben aan bovenzijde een stucwerkversiering. In een smalle mezzanine zijn in de vensterassen vier lage vensters aangebracht en consoles voor de houten goot, die rondom het bouwdeel is doorgezet.

De zijgevels (west en oost) werden sober uitgevoerd, zijn voorzien van vensters en hebben muurankers voor verdieping en zolder. Het schilddak is gedekt met zwartgeglazuurde oudhollandse pannen en heeft gemetselde schoorstenen op de nokhoeken.

De achterbouw op het noordwesten had een secundaire functie en is door een lagere aanbouw met het huis verbonden. Het is op rechthoekige plattegrond opgetrokken over twee bouwlagen onder flauwhellend zadeldak met de nok evenwijdig aan de hoofdnok en is gedekt met zwartgeglazuurde oudhollandse pannen. De gepleisterde gevels tonen rozetankers; die op het westen is blind.

De achterbouw op het noordoosten is eveneens door een tussengedeelte van twee bouwlagen verbonden met het huis. Het betreft een gedeelte van het huis, dat in uiterlijk gelijk is getrokken met de overige delen, maar in kern ouder is, zoals de vroeg 19de-eeuwse muurankers aangeven.

Ook de verdiepingshoogte en afwerking wijken af van het voorhuis. Dit gedeelte op rechthoekige plattegrond is opgetrokken over twee bouwlagen onder schilddak haaks op de hoofdkap. Het dak heeft zwarte oudhollandse pannen.

De villa is van algemeen belang vanuit architectuur- en cultuurhistorisch oogpunt vanwege de gave hoofdvorm en indeling van de gevels en als karakteristieke ruim opgezette villa uit de tweede helft van de 19de eeuw. Verder is de villa van belang als voorbeeld uit de geschiedenis van het wonen.

17. Purmersteenweg 11

Gemeentelijk monument.
De Oude Haven.
Oorspronkelijke functie:
woonhuis en kantoor van de
werfbaas van houthandel
Brantjes. Gebouwd in opdracht
van de familie Brantjes.
Datering: XIXd.

Op rechthoekig grondplan
gebouwd vrijstaand houten
woonhuis van één bouwlaag
onder een met rode OVH-pannen

(vroeger rode Hollandse pannen) gedekt flauwhellend zadeldak met een ruim overstek en de noklijn evenwijdig aan de weg.

De buitenwanden zijn boven een in de jaren '50 vernieuwde plint van rode machinale waalsteen samengesteld uit stijlen waartussen in de voorgevel om en om 5 en 7 brede staande delen en in de zijgevels afwisselend 3 en 4. De naden tussen de delen zijn afgedekt met een opvallende halfronde lat. Bovenaan is elke wandstijl voorzien van een gekromde korbeel die het dakoverstek ondersteunt. Onderaan meerdere korbelen bevinden zich twee sierklosjes (guttae). De delen van de zijgevels zijn onderaan halfronde, die van de voorgevel vormen tezamen een getande onderrand.

In de symmetrische voorgevel (ZW) bevindt zich rechts en links een schuifvenster (zesruiters waaruit de roeden gezaagd zijn) voorzien van luiken en in het midden een paneeldeur met in de bovenste helft een achtruits raam. De vensters in de kopse zijgevels zijn niet meer oorspronkelijk (in de rechterzijgevel bevonden zich twee schuifvensters en middenboven een stolpraam vlak boven de zoldervloer; de linkerzijgevel had boven eenzelfde venster en was op de begane grond gesloten). De achtergevel (NO) wordt door latere aanbouwen aan het oog onttrokken.

Het pand is van algemeen belang uit cultuur- en architectuurhistorisch oogpunt als merendeels gaaf bewaard gebleven woonhuis uit het laatste kwart van de 19de eeuw opgetrokken in chaletstijl en als voormalige

dienstwoning met kantoorruimte van de houthandel Brantjes die voor Purmerend van groot belang is geweest. Tevens heeft het pand ensemblewaarde in relatie tot de naastgelegen, in opdracht van Jan Brantjes gebouwde villa "Houtheuvel" uit 1879.

18. Plantsoengracht 4

Gemeentelijk monument.
Woonhuis. Ontworpen door H.P. van den
Aardweg (genoemd in de overlijdensacte
van de opdrachtgever) in opdracht van
Willem van de Poll (1827-1904), goud- en
zilvermid te Purmerend.

Op nagenoeg vierkant grondplan
opgetrokken vrijstaand herenhuis van twee
bouwlagen onder een afgeplat schilddak
gedekt met gesmoorde verbeterde
Hollandse pannen (voorschild) en
gesmoorde OVH-pannen.

De voorgevel is boven een hardstenen plint
gemetseld in rode machinale waalsteen in
kruisverband met snijvoeg en wordt

afgesloten door een hoofdgewel waarvan de kroonlijst rust op gesneden consoles gedecoreerd met een vrouwenkopje.

De achter- en zijgevels zijn uitgevoerd in bruinrode machinale waalsteen, eveneens in kruisverband met snijvoeg, en voorzien van muurankers ter hoogte van de verdiepings- en zoldervloer en een houten dakgoot (vroeger een blokgoet) op getrapte uitgemetselde consoles.

De voorgevel (ZO) telt op de begane grond drie getoogde schuifvensters: links één en in de rechter helft twee. Rechts van het linker venster bevindt zich onder een getoogd bovenlicht de voordeur: een paneeldeur met in het midden een gecanneleerde halfzuil en ter weerszijden hiervan een liggende gietijzeren handgreep in festoenvorm waarboven een rondboograampje met daarvoor floraal smeedwerk.

De eerste verdieping telt vier getoogde T-vensters. Zowel de vensters van de parterre als de verdieping rusten op een cordonlijst en zijn evenals de deur voorzien van een rijkgestucte omlijsting met oren en middenboven een opliggend ornament met vrouwenkopje. De dakkapel halverwege het voorschild heeft een halfronde zinkgedekte bovenkant en in de voorzijde een stolpraam met half rond bovenlicht.

In de linkerzijgevel (ZW) bevindt zich rechts van het midden onderaan een keldervenster (met rooster) en ter hoogte van het eerste en tweede trapbordes een klein zeshoekig venster voorzien van een uitzetraam. Het bovenste raam is nog voorzien van mousselineglas. Beide zijgevels hebben linksboven een schoorsteen van rode machinale baksteen. De rechterzijgevel (NO) is gesloten.

Ter plaatse van de bronzen raampartij links in de achtergevel (NW) zat tot halverwege de jaren '40 een serre. Rechts hiervan bevindt zich een nieuwe achterdeur met bovenlicht waarnaast rechts een klein openslaand raam met daarachter een diefijzer. Het venster rechts in de gevel is voorzien van een zesruits stolpraam (vroeger een vierruits onderraam) met tweeruits bovenlicht. De eerste verdieping telt vier zesruits schuifvensters. Rechtsonder bevindt zich een tweeruits keldervenster waarachter drie diefijzers. Links hiervan staat tegen de achtergevel een vierkante waterput van gele handvormsteen met een hardstenen dekplaat waarin een ronde opening afgesloten door een houten putdeksel.

Het pand is van algemeen belang uit cultuur- en architectuurhistorisch oogpunt als gaaf bewaard gebleven herenhuis uit het laatste kwart van de 19de eeuw. Vanwege het rijke en nagenoeg gave interieur uit de bouwtijd heeft het pand tevens zeldzaamheidswaarde.

19. Plansoengracht 8

Rijksmonument VILLA 'Clementine', gebouwd in 1880 in eclectische trant door de plaatselijk bekende architect J.V. Lankelma. De villa was bestemd voor de houthandelaar Nicolaas S.A. Brantjes en werd vernoemd naar diens echtgenote Clementine van Rijn.

Na bewoning kreeg het pand als gemeentelijk eigendom kantoorbestemmingen, waaronder die als tijdelijk raadhuis (1910), kantongerecht (1913) en kantoor voor de ontvanger der Registratie en Domeinen, en t.b.v. het Ministerie van Landbouw, die er tot op heden huurder is. De villa lag ten tijde van de bouw aan de stadsrand.

Villa Clementine is gebouwd op rechthoekige plattegrond en werd in rode handvorm baksteen in kruisverband (met smalle stootvoeg) op een paalfundering opgetrokken over twee bouwlagen en kap. De gevels hebben een gelijke detaillering met hardstenen voet en vensterlijst, gepleisterde banden, kleine steekkappen op latwerk in de as van de gevel en een afhangende houten daklijst met opengewerkte lambrequin-motieven. Desondanks hebben de gevels elk een eigen karakter.

De voorgevel (oost) bestaat uit een verdiepte ingang tussen een zwaar aangezette omlijsting met muntbanden en gelegen onder een balkon. Aan weerszijden een dubbele vensterpartij met schuifvensters op begane grond en verdieping.

De linkerzijgevel (zuid) van drie vensterassen met schuifvensters bevat in het terugliggende middendeel van de voet de eerste steen. De rechterzijgevel (noord) van vijf assen bevat op begane grond en verdieping deuren, die oorspronkelijk uitkwamen op een veranda en balkon over de volledige breedte. (Deze voorgeplaatste houten constructie op palen en met opengewerkte relingen is verwijderd.) De achtergevel (west) is over het middengedeelte opgetrokken over de twee bouwlagen; aan weerszijden bevinden zich lage aanbouwen onder lessenaarsdak. De villa heeft een

flauwhellend, geknikt tentdak, thans met niet-originale bedekking. De oorspronkelijke schoorstenen en bekroningen zijn niet meer aanwezig.

De villa is van algemeen belang uit architectuurhistorisch en cultuurhistorisch oogpunt als in hoofdvorm en detaillering merendeels gaaf behouden stadsvilla uit het laatste kwart van de 19de eeuw, en als voorbeeld uit de geschiedenis van het wonen.

20. Wolthuissingel / bolwerk met stadsgracht

21. Begraafplaats aan de Nieuwstraat

22. Nieuwe Gracht 25

Gemeentelijk monument. Woonhuis. Ontworpen door vermoedelijk architect G.J. Knobbout in opdracht van vermoedelijk J. van Gelder en J. Henderson te Amsterdam.

Op 8 maart 1882 werd door architect G.J. Knobbout vergunning aangevraagd "voor de bebouwing van de grond in het Plantsoen behorende aan de Heeren J. van Gelder en J. Henderson te Amsterdam, gelegen tussen het bestaande Hoek en Winkelhuis" (met het "Hoek en Winkelhuis" worden waarschijnlijk het uit 1881-1882 daterende hoekpand Nieuwegracht 28 en het voormalige winkelpand Nieuwegracht

23/24 bedoeld).

Woonhuis met een rechthoekige plattegrond, een hoogte van twee bouwlagen en een mansardedak gedekt met gesmoorde Hollandse pannen. De buitenmuren zijn opgetrokken in rode machinale waalsteen in kruisverband met snijvoeg. Op het linkerdakschild staat rechtsboven een vierkante schoorsteen van dito baksteen.

De voorgevel (ZW) heeft een gepleisterde plint, getrap uitgemetselde hoekpilasters, muurankers ter hoogte van de verdiepings- en zoldervloer, en een afsluitend hoofdgestel waarvan het fries voorzien is van liggende sierpanelen. Ter plaatse van de hoekpilasters is het hoofdgestel verkropt en verfraaid met voluutconsoles.

De begane grond heeft twee gekeperde schuifvensters en rechts een paneeldeur met een gekeperd bovenlicht waarin glas in lood. De voordeur is voorzien van één rondboogpaneel met bovenin een ovaal raampje van geslepen glas. Onder beide schuifvensters bevindt zich een liggend paneel geflankeerd door eveneens gepleisterde driehoekige siermotieven.

De eerste verdieping telt drie gekeperde T-vensters waaronder lambrequins van pleisterwerk. De keperbogen boven de vensters in de voorgevel zijn voorzien van een gepleisterde sluitsteen. Op het voorschild staat een dakkapel met een nieuw raam, zinkgedekte zijden en een plat dak. De zijgevels worden door de buurpanden aan het oog onttrokken.

In de achtergevel (NO) bevindt zich rechts een modern venster en links een terugliggende paneeldeur waarboven een tweeruits bovenlicht en waarnaast links een klein venster. Ter hoogte van de verdiepingsvloer is de achtergevel voorzien van schootankers. Op de eerste verdieping heeft de achtergevel links een zesruits schuifvenster en rechts een driedelig venster bestaande uit een stolpraam met bovenlicht en ter weerszijden een smal schuifvenster (het linker is gewijzigd).

Het pand is van algemeen belang uit cultuur- en architectuurhistorisch oogpunt als grotendeels gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een woonhuis uit het laatste kwart van de 19de eeuw. Vanwege de rijke stucplafonds heeft het pand tevens zeldzaamheidswaarde.

23. Gouw 52-54

Gemeentelijk monument.
Winkel met afzonderlijke bovenwoning,
gebouwd van 1901-1902, in opdracht van
Jb. de Vries te Purmerend

Op rechthoekig grondplan gebouwd halfvrijstaand pand van twee bouwlagen onder een mansardedak waarvan het voorschild gedekt is met bruinegglazuurde kruispannen en de overige dakvlakken met rode Hollandse pannen.

Zowel op het voor- als het achterschild staat een dakkapel voorzien van twee openslaande ramen en een plat dak. De buitengevels zijn opgetrokken in rode machinale waalsteen in kruisverband met

snijvoeg.

De symmetrische voorgevel (ZO) heeft op de begane grond een houten winkelpui met rechts en links een paneeldeur geflankeerd door gecanneleerde pilasters met Ionische kapitelen. De pilasters zijn geplaatst op een postament met diamantkop en dragen een kroonlijst die ter plaatse van de pilasters omkornist is.

Beide deuren worden onderin verfraaid door diamantkoppen en hebben een bovenlicht bestaande uit twee rondboogramen waartussen een kolonetje. Tussen de deuren bevinden zich twee, door een ranke en rijk vormgegeven kolonet met Korintisch kapiteel gescheiden etalageramen met kwartronde bovenhoeken.

De door een hoofdgestel afgesloten bovengevel telt drie schuifvensters en wordt verlevendigd door gepleisterde banden ter hoogte van de wissel- en bovendorpels van de vensters. De lekdorpels zijn opgenomen in een gepleisterde cordonband.

De linkerzijgevel (ZW) heeft op de begane grond twee dichtgetimmerde vensters, en schootankers ter hoogte van de verdiepings- en zoldervloer en halverwege de eerste verdieping. De laatste is gemetseld in halfsteens verband en bovenaan voorzien van een bakgoot op klossen die zich voortzet boven de achtergevel. Rechtsboven staat een rechthoekige schoorsteen van rode machinale waalsteen.

De rechterzijgevel (NO) wordt door het buurpand aan het oog onttrokken. In de achtergevel (NW) bevinden zich schootankers ter hoogte van de verdiepings- en zolderbalklaag.

Het pand is van algemeen belang uit architectuur- en cultuurhistorisch oogpunt als gaaf bewaard gebleven neorenaissance winkelpand uit het begin van de 20ste eeuw.

24. Hoogstraat 18

LUTHERSE KERK, gebouwd door de Purmerendse stadsarchitect P. Mager in eclectische trant tussen 1878 (eerste steenlegging) en 1880 (wijding).

De huidige kerk in het centrum van de stad verving een eerder kerkgebouw uit 1712 op dezelfde plek, dat bijvoorbeeld voorkomt op de stadsplattegrond door I. Tirion uit 1743. Dit eerste gebouw was opgericht achter de bebouwing aan de Hoogstraat.

De teruggeschoven plaatsing werd in het huidige gebouw gehandhaafd, zij het hier met een voorplein in plaats van een huis aan de straat. Het voorplein werd tot enige decennia geleden afgesloten door een

hekwerk met stenen pijlers waarvan twee met lantaarns. Gedeeltelijke restauratie van gevels en glasramen vond plaats in 1994.

De Lutherse kerk is een zaalkerk op rechthoekige plattegrond met smalle, driezijdig gesloten absis aan de aandachtswand op het westen. De nokrichting ligt dwars op de Hoogstraat. De gevels zijn opgetrokken van in kruisverband gemetselde machinale baksteen. Het zadeldak is gedekt met zwarte oudhollandse pannen, de torenspits aan de voorgevel met leien.

De voorgevel (oost) is opgezet alsof het een driebeukige kerk betreft: drie rondboogvensters waarbij de middelste het grootste is met de breedte van de toegang, gescheiden door muurdammen met een pinakelachtige bekroning.

De horizontale geleiding wordt gemaakt door een met hardstenen platen beklede benedenzone en toegang, de vensterzone en de topgevel die is afgezet met boogfries en klokketorentje (klokken, uurwerk, zwaan als windwijzer).

In het portaal is de eerstesteenlegging in twee marmeren platen vastgelegd. De vensters van voor- en zijgevels hebben een ijzeren raamindeling die is bezet met paars- en groengekleurd glas.

De vensters van de voorgevel hebben rondom een geblokte en geprofileerde lijst.

De zijgevels (zuid en noord) liggen niet in het zicht en zijn over vijf traveeën uitgevoerd als vlakke gevels met een lage gecementeerde voet. Muurankers voor vloer en gewelf. De goot ligt op een uitkragende baksteenlijst. De blinde koorgevel (west) bevat in de top twee ijzeren roosters en een rond venster die licht en lucht in de kap brengen.

Het interieur heeft een plankenvloer. De wanden zijn gepleisterd; alleen de noordwand bezit nog de oorspronkelijke rustica-afwerking tot aan de vensters.

De inrichting bestaat uit een zeskante preekstoel met klankbord in de absis en aan weerszijden kerkeradbanken, verder houten stoelen en bankenblokken langs de wanden en achterzijde. De oostelijke wand met entree heeft een gehoute aftimmering en deuren.

De houten zoldering heeft vlakke zijstukken met smalle houten bogen op consoles die een flauwhellend middendeel steunen. Van de bogen hangen luchters omlaag. Boven portaal, consistorie en bergruimte bevindt zich de orgelgalerij met daarop een Van Dam-orgel uit 1892.

25. Achter de Kerk 3-5

Gemeentelijk monument. Twee woningen (armenhuisjes), XIXc, en een winkelhuis, XIXc of d.

Uit twee gespiegelde woningen en een aangebouwd winkelhuis samengesteld hoekpand met een nagenoeg rechthoekige plattegrond evenwijdig aan de

straat en een hoogte van één bouwlaag waarboven een zolderverdieping met borstwering.

Het flauwhellende zadeldak heeft een zijschild boven de linkerzijgevel en een dekking van rode OVH-pannen (vroeger rode Hollandse pannen). De twee voormalige woningen zijn boven een plint van rode handvormsteen (waalformaat) opgetrokken in rode handvormsteen (formaat circa 18,5 x 3,5 cm) in kruisverband met snijvoeg.

Het winkelpand links op de hoek heeft een vergelijkbare plint en is daarboven gemetseld in rode handvormsteen (formaat 17-18 x 4 cm), eveneens in kruisverband met snijvoeg. Ter hoogte van de zolderbalklaag zijn de gevels voorzien van schootankers.

De gerende voorgevel (NO) heeft boven de schootankers een gepleisterde cordonband en wordt bovenaan afgesloten door een lijstgoot. De bouwnaad tussen de twee woningen en het winkelpand wordt afgedekt door een gepleisterde pilaster. Rechts hiervan kent de gevel een symmetrische opzet met in het midden twee door een houten pilaster gescheiden paneeldeuren met drieruits bovenlichten en ter weerszijden een zesruits schuifvenster waarvan het onderraam enkelruits vernieuwd is.

Boven elk van de genoemde vensters en deuren is tussen de cordonband en de lijstgoot een liggend zoldervenster ingeklemd waarin twee ramen voorzien van diagonale roeden. De twee middelste zoldervensters worden evenals de deuren eronder door een houten pilaster van elkaar gescheiden.

Het aangebouwde winkelpand heeft rechts een schuif- en zoldervenster als genoemd. In de witgepleisterde en door pilasters geflankeerde winkelpui bevindt zich rechts een (vernieuwde) winkel deur met bovenlicht en links een etalageraam waaronder in het pleisterwerk krulmotieven zijn aangebracht. De winkel deur en het etalageraam worden geflankeerd en van elkaar gescheiden door een pilaster. Boven de winkelpui is de borstwering van de zolder witgepleisterd en voorzien van een liggend paneelveld.

De aan de Zuidersteeg gelegen linkerzijgevel (ZO) heeft links een vernieuwd venster (tot 1989 een zesruits schuifvenster) waarboven een zoldervenster als vóór. Onder de huidige dakgoot bevinden zich drie getrap uitgemetselde consoles.

De blinde rechterzijgevel (NW) is uitgevoerd als een puntgevel afgedekt met een rollaag.

In 1989 is de achtergevel (ZW) gecementeerd en voorzien van nieuwe vensters en deuren.

De twee woningen hebben in deze gevel boven de schootankers van de zoldervloer een gepleisterde cordonband en worden bovenaan afgesloten door een met hout omklede zinken bakgoot. De bouwnaad tussen de twee woningen en het winkelpand is nog herkenbaar.

In de achtergevel van het winkelpand bevond zich rechts een deur met drieruits bovenlicht en links een zesruits schuifvenster waarboven een zoldervenster als voor.

Het pand is van algemeen belang uit architectuur- en cultuurhistorisch oogpunt als twee uitwendig grotendeels gaaf bewaard gebleven armenhuisjes uit het derde kwart van de 19de eeuw met een in dezelfde stijl aangebouwd winkelpand uit de tweede helft van de 19de eeuw.

26. Achter de Kerk 6

**Gemeentelijk monument.
Kaaspakhuis in 1894 gebouwd in
opdracht van Willem Frederik Beetz,
kaashandelaar te Purmerend.**

Op nagenoeg vierkant grondplan gebouwd pakhuis van twee bouwlagen onder een mansardedak waarvan de noklijn evenwijdig loopt aan de Schoolsteeg.

Het linker dakschild is evenals het onderste gedeelte van het rechter dakschild gedekt met zwarte geglazuurde Hollandse pannen; op de bovenste helft van het rechter dakschild liggen rode Hollandse pannen.

De buitengevels zijn boven een gecementeerde plint opgetrokken in

bruinachtige machinale baksteen (formaat circa 5 x 20 cm) in kruisverband.

Het voegwerk is platvol vernieuwd. Ter hoogte van de verdiepingsvloeren (en het strijkspan) zijn de achter- en zijgevels voorzien van schootankers en de

voorgevel van rijkere muurankers in de vorm van een asymmetrisch acanthusblad. De voor- en rechterzijgevel worden horizontaal geleed door een uitkragende rollaag onder de vensters van de begane grond, de eerste verdieping en de zolder. De voor- en achtergevel zijn uitgevoerd als een tuitgevel afgedekt door een uitkragende rollaag en drie hardstenen dekstenen (onderaan en middenboven). De luiken voor de vensters zijn vervangen door schotten.

De symmetrische voorgevel (NW) heeft op elke bouwlaag een opgeklampte deur en ter weerszijden hiervan een getoogd en door een middenstijl in tweeën gedeeld venster voorzien van tweeruits draairamen (deels verwijderd). De begane grond heeft een schuifdeur en de eerste verdieping een getoogde dubbele deur. De getoogde deur en vensters van de zolder zijn kleiner uitgevoerd.

Onder het venster rechts op de begane grond is een hardstenen eerste steen ingemetseld waarop de volgende tekst: "DE EERSTE STEEN GELEGD/ DOOR/ EEFJE BEETZ/ OUD 15 JAAR/ 9 APRIL 1894".

De symmetrische rechterzijgevel (ZW) telt zowel op de begane grond als de eerste verdieping drie vensters als in de voorgevel. Bovenaan wordt de gevel afgesloten door een bakgoot op klossen .

In de achtergevel (ZO) bevinden zich ter hoogte van de eerste verdieping twee vensters als in de voorgevel en in het midden van de zolderverdieping één venster als voor.
De linkerzijgevel (NO) wordt door de aangrenzende bebouwing aan het oog onttrokken.

Het pand is van algemeen belang uit architectuur- en cultuurhistorisch oogpunt als grotendeels gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een klein kaaspakhuis uit het laatste kwart van de 19de eeuw. Tevens heeft het pand stedenbouwkundige waarde vanwege de beeldbepalende opvallende ligging op een hoek en in de zichttas van de Zuidersteeg.

Einde: Terug naar de Kaasmarkt

